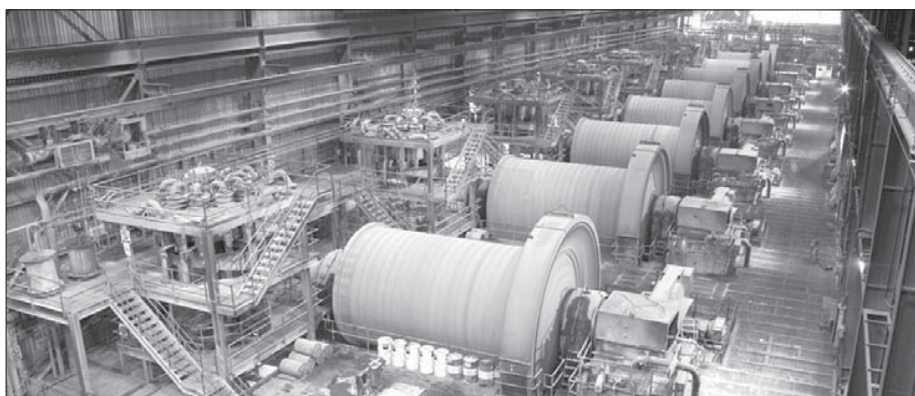

توسعه شرط لازم بقاء و تأمین مالی شرط لازم توسعه

محمد حسینی
مدیر مس منطقه کرمان

توسعه و تأمین مالی متناظر با آن در شرکت ملی صنایع مس ایران

شرکت سهامی معادن مس سرچشمه کرمان، در ۱۲ تیرماه ۱۳۵۱ تشکیل گردید و پس از ۴ سال فعالیت، به شرکت ملی صنایع مس ایران تغییر نام داد.

این شرکت که دربرگیرنده کلیه فعالیت‌های معادن مس کشور است، تا سال ۷۳ با همان کارخانه‌ها، تأسیسات و تجهیزات ابتدای تشکیل، شامل: معدن، کارخانه‌های تغلیظ، ذوب و پالایشگاه و تجهیزات پشتیبانی مربوطه، به بهره‌برداری از معدن سرچشمه ادامه داد. اما در ادامه آن، سه دوره توسعه را تجربه و در هر یک از دوره‌ها بنا به اقتضای هر دوره، نوع سرمایه‌گذاری و منابع تأمین مالی متفاوتی را انتخاب کرده است.

شرط پایداری و باقی ماندن در عرصه رقابت برای بنگاه‌های تولیدی، توسعه پویا و پایدار است که منجر به افزایش تولید، منطبق سازی خط تولید با محدودیت‌های جدید و به‌کارگیری روش‌های بهینه و نهایتاً کاهش قیمت تمام‌شده می‌گردد. با توجه به الگوی دوره‌های رکود و رونق اقتصادی یکی از استراتژی‌های کارا، سرمایه‌گذاری در دوران رکود - با توجه به رقابتی شدن ارائه خدمات فنی و پیمانکاری - و بهره‌برداری از آن در دوران رونق می‌باشد، اما پاشنه آشیل این استراتژی، چگونگی تأمین سرمایه است. به‌رحال تأمین مالی پروژه‌های توسعه همواره یکی از چالش‌های دامنه‌داری بوده است که شرکت‌های مختلف با آن روبرو بوده‌اند و شرکت ملی صنایع مس ایران نیز از این امر مستثنا نبوده است.

دوره نخست توسعه مس؛ دوره سازندگی

دوره نخست و طلایی توسعه شرکت مس، تقریباً از سال ۱۳۷۳ آغاز و تا سال ۱۳۸۶ ادامه داشت. ابتدای این دوره مقارن با دوران سازندگی کشور بود. در آن دوران، اقتصاد راکد به یک اقتصاد پویا تبدیل و در صنعت کشور تحول اساسی به وجود آمد. به دلیل بازگشت اعتبار بین‌المللی کشور و اعتماد شرکت‌های خارجی، بنگاه‌های کشور عموماً مشکلی در تأمین منابع خارجی نداشتند.

شرکت مس در این دوره حدود ۱۸۰۰ میلیارد تومان (با توجه به نرخ ارز مرجع مربوطه) سرمایه‌گذاری انجام داد که حدود ۵۵ درصد آن از طریق صندوق ذخیره ارزی و به صورت فاینانس تأمین گردید. بهره‌برداری از معادن و کارخانه‌های تغلیظ میدوک و سونگون، راه‌اندازی کارخانه خاتون‌آباد و توسعه‌های داخلی مس سرچشمه مثل توسعه کارخانه تغلیظ، احداث کارخانه اسید ۱۰۰ هزار تنی، راه‌اندازی کارخانه لیچینگ سرچشمه، به‌علاوه پروژه‌های تأمین آب و برق (طرح جامع آب و طرح جامع برق) از نمونه‌های توسعه در این دوران بود.

دوره دوم توسعه مس؛ استفاده از سرمایه داخلی شرکت

دوره دوم توسعه مس، از سال ۸۶ شروع شد و تا سال ۹۲ ادامه داشت. این دوره هم‌زمان با اوج‌گیری قیمت جهانی مس از یک‌سو و تحریم‌های ظالمانه از سوی دیگر بود که مشکلات زیادی را در حوزه تأمین مالی به شرکت تحمیل کرد. همچنین به دلیل عدم وجود اعتماد دوطرفه بین شرکت‌ها و بانک‌ها و مؤسسات مالی خارجی و بنگاه‌های داخلی از جمله شرکت مس، امکان باز کردن اعتبار اسنادی نیز وجود نداشت. بنابراین در این دوره از یک‌طرف بالا رفتن قیمت مس و از طرف دیگر بروز مشکلاتی همچون تحریم‌ها باعث شد روش‌های تأمین مالی خارجی سهمی در ۲,۲۰۰ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری انجام‌شده شرکت نداشته باشد. در این شرایط تنها تعداد معدودی شرکت‌های اروپایی و چینی، حاضر به همکاری در اجرای پروژه‌ها بودند، اما همکاری با این شرکت‌ها نیز با موانع و مشکلات زیادی؛ از قبیل عدم امکان انعقاد قرارداد مستقیم، طول کشیدن اخذ مجوزهای اتحادیه اروپا، عدم امکان تأمین از تأمین‌کنندگان رتبه یک جهانی در تکنولوژی‌های پیشرفته، عدم امکان انتقال پول به صورت مستقیم و هزینه‌های غیرمنصفانه انتقال پول؛ روبرو بود.

اگرچه شرکت ملی صنایع مس ایران در شرایط تحریم نیز از توسعه بازنایستاد و تولید و توسعه را به‌طور هم‌زمان ادامه داد، اما این اقدامات با هزینه و زمان بسیار بیشتر از حالت عادی، و از طریق واسطه‌ها و دلال‌های کشورهای دیگر، انجام می‌شد. بنابراین، افزایش هزینه و طولانی شدن پروژه‌ها، مشکلاتی بود که در دوران پیش از برجام و تحریم وجود داشت.

دلایل ذکر شده باعث شد که عمده تأمین منابع مالی پروژه‌ها در این دوره، از طریق افزایش سرمایه شرکت انجام شود.

در دوره نخست توسعه، شرکت مس یک شرکت دولتی بود و افزایش سرمایه به‌عنوان روش تأمین مالی جایگاهی نداشت، اما از دوره دوم که بخش اعظم مالکیت شرکت به سهامداران بخش غیردولتی واگذار شد، بخشی از منابع مالی لازم برای توسعه، از محل افزایش سرمایه و سهم کردن سهامداران در آن تأمین شد.

اگرچه شرکت ملی صنایع مس ایران در شرایط تحریم نیز از توسعه بازنایستاد و تولید و توسعه را به‌طور هم‌زمان ادامه داد، اما این اقدامات با هزینه و زمان بسیار بیشتر از حالت عادی، و از طریق واسطه‌ها و دلال‌های کشورهای دیگر، انجام می‌شد.

دوران سوم توسعه مس؛ دوران پسا برجام

دوران پس از برجام تا امروز را می‌توان دوران سوم توسعه مس نامید. در این دوره سامان‌دهی پروژه‌های تعریف‌شده در دوره دوم و انتخاب روش‌های جدید تأمین مالی در دستور کار شرکت ملی صنایع مس ایران قرار گرفت. در این دوره بسیاری از پروژه‌ها مورد بازبینی قرار گرفتند و پروژه‌های غیراقتصادی حذف و بقیه پروژه‌ها بر اساس پارامترهای اقتصادی، نیازهای زیست‌محیطی و محدودیت‌های تکنولوژیکی سامان‌دهی و اولویت‌بندی گردیدند و بر همین اساس در روند تکمیل قرار گرفتند. مثلاً افزایش ظرفیت ۱۵۰ هزار تنی کنسانتره سونگون، افزایش ظرفیت ۱۶۰ هزار تنی کنسانتره سرچشمه و فاز یک پالایشگاه ۲۰۰ هزار تنی خاتون‌آباد، از جمله طرح‌های شروع‌شده در دوره دوم هستند که در دوره سوم به بهره‌برداری رسیدند. در این دوره مجموعاً ۳,۴۰۰ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری جدید در حال انجام و نزدیک به بهره‌برداری است. عمده منابع تأمین مالی طرح‌های این دوره، از محل سود سهام و افزایش سرمایه شرکت فراهم گردیده و منابع اندکی هم، پس از برجام و بهبود نسبی وضعیت تأمین مالی، از طریق فاینانس و یوزانس در حال تأمین است.

در ادامه روند توسعه‌ای شرکت، رویکرد غالب، خصوصاً برای اجرای پروژه‌های خارج از محدوده سایت سرچشمه، انجام سرمایه‌گذاری‌های مشترک است. مشکلات تأمین مالی، ناچابک نبودن شرکت به علت بزرگ شدن، مشکلات متعدد بازار سرمایه و عدم تمایل سهام‌داران به افزایش سرمایه و سرمایه‌گذاری از محل سود باعث شده است که استراتژی «اجرای طرح‌های جدید خارج از محدوده کارخانه‌های فعلی از طریق مشارکت» انتخاب گردد. به‌طور مثال برای اجرای پروژه چاه فیروزه در شهر بابک، یک شرکت مستقل تشکیل شده است که شرکت مس هم، یکی از سهام‌داران آن می‌باشد. همچنین سهم ۳۵ درصدی مس در پروژه مس دره آلو و پروژه انتقال آب خلیج فارس نیز مثال‌های دیگری از این رویکرد است.

سخن آخر

شرکت ملی صنایع مس ایران به‌عنوان یک بنگاه اقتصادی بزرگ در طول سه دوره توسعه خود، بنا به اقتضای هر دوره انواع مختلف روش‌های تأمین مالی داخلی و خارجی را تجربه کرده است. البته اگر فاینانس را به‌عنوان مهم‌ترین روش تأمین مالی موردتوجه قرار دهیم؛ که بایستی پس از دوره تنفس مشخص از محل عایدی شرکت بازپرداخت آن شروع شود؛ عملاً تنها در دوره اول، این اتفاق افتاده است و در سایر دوره‌ها تأمین مالی از منابع داخلی و استقراض از بانک و موارد معدودی یوزانس تأمین شده است. به‌علاوه چون عموماً بانک‌های داخلی توان تأمین منابع و مشارکت برای پروژه‌های در حد و اندازه پروژه‌های شرکت مس و امثال آن را ندارند و تعداد بانک‌هایی که بتوانند از طریق پرداخت تسهیلات، با چنین شرکت‌های بزرگی همکاری کنند، در کشور بسیار محدود است، استفاده از روش‌های تأمین مالی خارجی همچون فاینانس و یوزانس اهمیت و ضرورت می‌یابد. اما چنین روش‌هایی به‌شدت تحت تأثیر شرایط سیاسی و روابط بین‌المللی کشورها هستند. بنابراین تقویت و معرفی روش‌های تأمین مالی داخلی نوینی همچون تأمین مالی از طریق بورس که علاوه بر خوداتکایی، گردش منابع داخلی و رونق اقتصادی را به همراه داشته باشد به‌موازات اتخاذ سیاست‌هایی که راهگشای مسیرهای تأمین مالی خارجی باشد، برای حیات و رونق اقتصادی بنگاه‌های بزرگ و به‌طریق‌اولی کشور بسیار مهم به نظر می‌رسد.

به دلیل اینکه عموماً
بانک‌های داخلی توان تأمین
منابع و مشارکت برای
پروژه‌های در حد و اندازه
پروژه‌های شرکت مس و
امثال آن را ندارند و تعداد
بانک‌هایی که بتوانند از
طریق پرداخت تسهیلات،
با چنین شرکت‌های بزرگی
همکاری کنند، در کشور
بسیار محدود است، استفاده
از روش‌های تأمین مالی
خارجی همچون فاینانس و
یوزانس اهمیت و ضرورت
می‌یابد.